

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова,
доктору економічних наук, професору
Надточій Ірині Ігорівні

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора, професора
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Холявко Наталії Іванівни

на дисертаційну роботу **Канаш Олесі Єгорівни** на тему
**«Економіко-організаційне забезпечення розвитку дуальної форми
набуття фахових компетенцій у системі вищої освіти»,**
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – «Економіка»,
галузь знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами

Національна економіка стикнулася із низкою потужних екзогенних викликів, спричинених пандемією коронавірусної інфекції COVID-19 та повномасштабним воєнним вторгненням росії в Україну. У постпандемійний період, в умовах воєнного стану, інвестори та керівники підприємств і організацій різних розмірів та форм власності усвідомлюють важливість швидкого відновлення інтелектуального капіталу, який залучатиметься до роботи з налагоджування ланцюгів створення вартості, зруйнованих або пошкоджених під час бойових дій. Сучасний бізнес покладає значні надії на заклади вищої освіти, які ще до початку повномасштабного вторгнення почали впроваджувати елементи дуальної освіти у свою діяльність. Важливо при цьому відмітити, що якщо до 2022 р. дуальна освіта розглядалася нерідко як бажана, то нині вона стає необхідною та пріоритетною формою навчання. Впровадження цієї форми освіти дозволить більш оперативно та

результативно вирішувати проблеми, що виникають в окресленому контексті. Виходячи з цього, вважаємо, що актуальність дисертаційної роботи Канащ Олесі Єгорівни, яка націлена на вирішення комплексного принципового науково-практичного завдання – поглиблення й розвиток теоретичних положень, методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо економіко-організаційного забезпечення розвитку дуальної форми набуття фахових компетенцій у системі вищої освіти – не викликає сумнівів.

Дисертаційну роботу виконали відповідно до плану науково-дослідних робіт Центру економічних досліджень та управлінського консалтингу Факультету економіки моря Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова: «Економічні передумови та оцінка наслідків запровадження концепції дуальної вищої освіти» (номер державної реєстрації 0223U003585); «Теоретико-методичні передумови запровадження дуальної вищої освіти як інструменту реалізації кадрової політики бізнесу» (номер державної реєстрації 0120U104432); «Методика оцінки економічних наслідків запровадження дуальних форм здобуття вищої освіти» (номер державної реєстрації 0123U102710).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Ступінь обґрунтованості та достовірності отриманих у роботі результатів підтверджується власними теоретичними та практичними дослідженнями та забезпечується вирішенням завдань дослідження з використанням відповідних методів. Логічна послідовність проведеного дослідження відображається у структурі рукопису. Спочатку приділено увагу з'ясуванню ролі дуальної освіти в підтриманні на належному рівні ключової складової капіталу, який залучає бізнес у процес утворювальної діяльності. Далі надано оцінку джерелам та чинним практикам застосування дуальної вищої освіти в країнах з розвиненою економікою та в Україні. На створеному

підґрунті визначено методичні підходи до імплементації дуальної форми навчання у закладах вищої освіти, а також окреслено шляхи розбудови економічних відносин в тріаді «замовники – надавачі – здобувачі освітніх послуг».

Достовірність отриманих висновків та обґрунтованість пропонованих рекомендацій визначається правильно підібраними методологічними підходами, коректними методами аналізу широкого масиву фактографічних і статистичних даних: методи узагальнення і систематизації – для виявлення дуальних форм набуття вищої освіти в Україні та за кордоном; історико-економічний – для огляду подій на українському та іноземних ринках освітніх послуг; аналізу та синтезу – під час вивчення існуючих наукових підходів до визначення економічної природи інтелектуального капіталу; структурно-функціонального аналізу – при дослідженні внутрішньої конструкції освітнього процесу, побудованого на засадах дуальності; порівняльного аналізу – при визначенні ринкових позицій вітчизняних закладів вищої освіти; теорії нечітких множин – при формуванні алгоритму вибору абітурієнтами форми освіти та релевантних стратегій; математичного моделювання – при визначенні впливів низки чинників на економічні результати діяльності замовників, надавачів та здобувачів освітніх послуг.

Кількість та якість використаних матеріалів, послідовність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності дисертаційної роботи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертаційній роботі Канаши О.Є., достатньо достовірні, логічні та обґрунтовані. Мета, що поставлена в роботі, – розвиток теоретичних положень, методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо

економіко-організаційного забезпечення піднесення дуальної форми набуття фахових компетенцій у системі вищої освіти – дисертантом досягнута, а завдання – виконано. Об'єкт та предмет дослідження обрано правильно.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів із висновками, загальних висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання дослідження, викладено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів дослідження, наведено інформацію щодо апробації результатів дисертації та публікацій.

У першому розділі увагу сконцентровано на генезі взаємин між виробничим та інтелектуальним капіталами організацій, означено призначення закладів вищої освіти в інноваційному середовищі та розкрито зміст дуальних форм здобуття фахових компетенцій здобувачами освітніх послуг. Окрему вагу привертає авторське бачення структури економічних ресурсів виробництва, тлумачення сутності четвертої промислової революції.

У другому розділі проведено ґрунтовний аналіз практики застосування форм набуття фахових компетенцій у закладах вищої освіти України та країн з розвиненою економікою, які слугують взірцем використання потенціалу вищої освіти для розвитку інноваційних бізнесів. Отримані узагальнення використані здобувачкою для розробки методичних підходів до запровадження дуальної форми здобуття фахових компетенцій з користю для усіх стейкхолдерів.

У третьому розділі дисертаційної роботи сформульовано науково обґрунтовані конструктивні пропозиції щодо проведення реінжинірингу навчального процесу на засадах дуальності, цілком слушними пропозиціями про гармонізацію економічних відносин у тріаді «замовники – надавачі – здобувачі освітніх послуг», а також викладенням бачення авторки відносно прогнозування та оцінки економічних наслідків застосування дуальних форм здобуття фахових компетенцій.

У загальних висновках здобувачка сформулювала найважливіші наукові та практичні результати, отримані під час виконання дисертаційної роботи. Наведені у дисертаційній роботі висновки та рекомендації достатньо та належним чином обґрунтовані.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційної роботи, що відрізняються новизною, є:

- розвинено науково-методичні засади імплементації дуальних форм здобуття вищої освіти та оновлення фахових компетенцій, завдяки чому розроблено план дій, що визначає мету й основні етапи її реалізації;

- поглиблено підходи до розуміння характеру економічних відносин між суб'єктами, які беруть участь у реалізації дуальних освітніх програм. Це дозволило сформувати концептуальну модель гармонізації економічних відносин в тріаді «замовники – надавачі – здобувачі освітніх послуг» та їх економіко-правового впорядкування;

- сформульовано концепцію реінжинірингу навчального процесу в закладі вищої освіти, яка ґрунтується на використанні блочно-модульної технології. Обґрунтовано, що завдяки цьому перед абітурієнтами відкриваються перспективи свідомого обрання форм навчання та розбудови за кожною з них економічні відносини між особами, залученими до реалізації змісту освіти;

- закладено методичні підвалини кількісного оцінювання економічних наслідків запровадження дуальних форм набуття фахових компетенцій. Запропонований інструментарій дозволяє обґрунтувати розміри інвестицій в збагачення особистого, корпоративного та національного інтелектуального капіталу.

Практичне значення результатів дослідження

Теоретичні положення, рекомендації та висновки, отримані за підсумками проведеного дослідження, доведені здобувачкою до рівня практичних рекомендацій, які можуть бути використані закладами вищої освіти та їх бізнес-партнерами при реалізації дуальних освітньо-професійних програм.

Практична цінність розробок підтверджується їх впровадженням у діяльність підприємств, зокрема: Товариства з обмеженою відповідальністю ТОВ «СІ-Джоб Миколаїв» (довідка № 2315/S від 14.07.2023 р.), ТОВ «Марін Дизайн Інжиніринг Миколаїв» (довідка № 1-2023 від 09.01.2023 р.), ТОВ «ХПК ТРЕЙД» (довідка № 075 від 07.08.2023 р.), ТОВ «УНІВЕРСАЛ ГРУП» (довідка № 003 від 08.08.2023 р.), ТОВ «ЮСТ ПРЕМІУМ» (довідка № 28 від 11.08.2023 р.), а також органів управління миколаївською міською територіальною громадою (довідка №0604/01-001 від 06.04.2023 р.).

Окремі результати та методи дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі факультету економіки моря Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова Міністерства освіти і науки України (довідка № 69-02/4970 від 05.03.2023 р.), при викладанні курсів «Організація бізнесу та бізнес-планування», «Економіка підприємства», «Стратегія підприємства».

Характеризуючи дисертаційну роботи О.Є.Канаш, варто зазначити, що основні її наукові положення викладено переконливо і логічно, висновки та рекомендації ґрунтуються на результатах владних досліджень. Достовірність практичних розробок автора підтверджується відповідними довідками. Враховуючи це, зроблено висновок, що отримані результати є достовірними. Теоретичні положення, методологічні розробки та практичні результати дисертаційного дослідження дають підстави зробити висновок, що дисертація характеризується практичною спрямованістю.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Анотації, написані українською та англійською мовами, за нормами «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р., містять відображення ключових положень та висновків, які обґрунтовані автором у рамках проведеного дослідження.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Оцінка наукових публікацій, повноти опублікування результатів дисертації та особистого внеску здобувачки у всі наукові публікації, зараховані за темою дисертації, показала, що результати дослідження, викладені в дисертаційній роботі, отримані автором самостійно та повністю відображають основні положення та висновки роботи. Вони повно висвітлені у публікаціях, доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях.

Основні результати дисертаційної роботи опубліковані автором самостійно та у співавторстві у 32 наукових працях, із них: розділи у двох колективних монографіях, 11 статей, з яких 10 – у наукових фахових виданнях, що перебувають у міжнародних наукометричних базах, одна з них – у закордонному журналі, який індексується в наукометричній базі Scopus; 19 публікацій у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій, що належить автору, становить 11,4 друк. арк., з яких 10,4 друк. арк. належать особисто автору. Характерно, що публікаційна діяльність Канаши О.Є. охоплює період з 2020 р. по 2023 р., що засвідчує послідовність та безперервність відображення отриманих результатів.

Авторкою виконані вимоги пп. 8 та 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання академічної доброчесності

У дисертаційній роботі належним чином наведено посилання на джерела інформації щодо використаних тверджень, відомостей, статистичних даних тощо. Порушень академічної доброчесності в представленому тексті дисертації і наукових публікаціях, які висвітлюють основні результати дослідження, не виявлено. Про це свідчить і висновок, підготовлений науковою бібліотекою Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова щодо перевірки рукопису на оригінальність.

Дискусійні положення та зауваження

Необхідно відзначити, що незважаючи на позитивні наукові результати, отримані автором у ході дослідження, робота не позбавлена дискусійних положень та окремих зауважень, серед яких слід зазначити такі:

1. За результатами аналізу змісту пп. 1.1 першого розділу дисертації, робимо висновок, що він присвячений скоріше дослідженню генези, аніж діалектиці взаємин між виробничим та інтелектуальним капіталами організацій. Наше переконання в цьому ґрунтується на тому, що генеза, за визначенням означає «походження», «утворення», а діалектика це – один із фундаментальних методів пізнання навколишнього світу.

2. Робота містить цікаві теоретичні викладки щодо фізичного та морального зношування інтелектуального капіталу. При цьому здобувачка оперує поняттям його ринкової вартості. Але спроб вартісного вимірювання цього показника у роботі не наводиться. І хоча це завдання не було сформульовано у роботі, переконані, що його вирішення надало б дисертації додаткової цінності.

3. Складно не погодитися з твердженням про досить невеликі масштаби використання дуальної форми набуття фахових компетенцій у діяльності українських закладів вищої освіти. Разом з тим, на нашу думку, було б доречним більш широке висвітлення наявного досвіду, який накопичено вітчизняною вищою школою та підприємствами-партнерами.

4. Визначаючи лінію тренду на діаграмі, яка відображає чисельність студентів в Європейському Союзі (рис. 2.4), було б доцільно відшукати таке рівняння апроксимації, за якого її достовірність перевищувала б значення (R^2) 0,85, коливаючись в діапазоні 0,9-0,99 за шкалою Чеддока.

У другому розділі аналізується різний часовий період у наведених таблицях та рисунках.

5. Занадто радикальним виглядає, на нашу думку, порівняння навчального процесу з бізнес-процесом, коли у пп. 3.1 розкривається бачення здобувачки технології реінжинірингу, який вважається необхідною передумовою запровадження дуальної форми набуття або поновлення фахових компетенцій.

Подекуди в дисертації спостерігається використання публіцистичного, а не наукового стилю викладу матеріалу та результатів дослідження.

Зазначені зауваження та дискусійні положення відображають особисту позицію опонента та не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота «Економіко-організаційне забезпечення розвитку дуальної форми набуття фахових компетенцій у системі вищої освіти» є завершеним, самостійно виконаним актуальним дослідженням, якому притаманні наукова новизна та практичне значення. За внутрішньою будовою, змістовним наповненням, обсягом та оформленням рукопис відповідає: спеціальності 051 – «Економіка», галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки», вимогам до оформлення дисертацій,

затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р., «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.

Тому маємо усі підстави зробити висновок, що авторка дисертаційної роботи – Канащ Олеся Єгорівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії за спеціальністю 051 – «Економіка».

Опонент,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Наталія Холявко

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Вікторія Маргасова

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ Імені адмірала Макарова м. Миколаїв	
Вх. №	37/559
«27»	12 2023